

Länsstyrelsen
Stockholm

Landsbygd i Centrum

Foto: Christian Fern

Nr 2

December 2016

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

I detta nummer

Vinnare i Matverk Stockholm

Livsmedelsstrategi för länet – paneldiskussion

Invigning av Stockholms Fiskauktion

Agroforestry för klimatanpassad och lönsam odling

Integration och nya jobb inom trädgård och skog

Annonser, information om stöd och annan läsning

Landsbygdsledaren

Lagom till årets första snöoväder i Stockholm den 9 november, genomförde Projekt MatLust och Länsstyrelsen den regionala finalen av Matverk för första gången. Trots vädret hade många deltagare, inklusive landshövding Chris Heister lyckats ta sig till Tom Tits i Södertälje för att provsmaka, diskutera mat och applådera vinnarprodukten SHAKE A WHEY.

Två dagar senare var det dags för landshövdingen och landsbygdsminister Sven-Erik Bucht att inviga Stockholms Fiskauktion. Fiskauktionen kan sägas springa ur projektet Stockholms fiskmarknad som Länsstyrelsen initierade 2011 och 2012 för ökad lönsamhet inom det småskaliga fisket och ökad lokal avättning av fisk. Du kan läsa om alla dessa evenemang i detta nummer av Landsbygd i Centrum.

Sedan den 1 oktober har vi både en ny organisation med tre enheter på landsbygdsavdelningen och alla chefer på plats. En närmare presentation ser du på detta upplag.

Äntligen är vi igång med den regionala livsmedelsstrategin. En nulägesanalys kommer att presenteras och diskuteras i bred dialog med ett antal workshops efter nyår. Håll utkik! Och däremellan God Jul!

Ulrika Geber, landsbygdsdirektör

Landsbygd i Centrum är...

... ett nyhetsbrev från oss på avdelningen för landsbygd på Länsstyrelsen till dig som är aktiv på länets landsbygd.

Med nyhetsbrevet vill vi informera och inspirera för att främja landsbygdsutveckling, lönsammare lantbruk, bättre miljö och ett rikare odlingslandskap. Med goda exempel, information om stödmöjligheter och annonser om aktuell kompetensutveckling hoppas vi att du ska hitta något som lockar till läsning och handling. Landsbygd i Centrum finansieras med stöd från Landsbygdsprogrammet 2014–2020.

Vill du ha det elektroniska nyhetsbrevet? Teckna en prenumeration via Länsstyrelsens webbplats: www.lansstyrelsen.se/stockholm/lic.

Uppskattad handläggare firar nu pension

Lars "Lasse" Carlsson gick i pension i september. Framst har Lasse jobbat med investeringsstöd och projektstöd. Nu blir det efterlängtat tid för jakt och ledighet på landet i Småland och Jämtland.

Har du haft direktkontakt med Lasse i en särskild fråga eller ett ärende och undrar vem du ska kontakta nu?

Ring i första hand växeln och fråga efter enheten för landsbygdsutveckling eller beskriv vad du vill ha hjälp med. Du kan också kontakta samordnare Anders Larsson på e-post:

anders.c.larsson@lansstyrelsen.se

Utbrott av fågelinfluensa i Sverige

Fågelinfluensa av typen H5N8 har cirkulerat i Europa under hösten. Den 23 november konstaterade SVA utbrott av fågelinfluensa i Sverige. Jordbruksverket hade dessförinnan beslutat om höjd skyddsnivå för fjäderfä i Sverige. Viruset är inte smittsamt för människor. Läs mer om fågelinfluensa, det aktuella läget, regler och frågor och svar om hur du skyddar din fågelbesättning på Jordbruksverkets webbplats www.jordbruksverket.se

Foto: Paulina Liljander

Då får du, förutom tidningen, också nyheter och inbjudningar till kompetensutveckling direkt till din e-post.

Ny organisation på landsbygdsavdelningen

Det viktiga är vad vi gör, inte hur vi är organiserade. Inte desto mindre vill vi informera om att avdelningen för landsbygd har en ny organisation sedan den 1 oktober. Från två blir vi nu tre enheter med lite mer renodlad inriktning. Vi har även två nya chefer på plats.

Enheten för landsbygdsutveckling...

...ansvarar för handläggning av stöd inom landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet inklusive kompetensutveckling för företagare på landsbygden. Även stöd och kompetensutveckling för åtgärder i jordbruket för bättre vattenkvalitet ligger på enheten, samt hela verksamhetsområdet fiske. Här ligger också ansvaret för arbetet med den regionala livsmedelsstrategin.

Anna Hedberg är ny chef för enheten och kommer tidigare från Regeringskansliet, senast Näringsdepartementet. Anna har lång erfarenhet av arbete med landsbygdsutveckling på nationell nivå.

– Att få leda den här viktiga verksamheten och att jobba närmare lantbruket och andra företag på landsbygden i länet är något som jag ser fram emot, säger Anna.

– Landsbygden har en jätteviktig roll i ett hållbart samhälle och här förfogar vi över verktyg som kan göra skillnad.

Enheten för lantbruk och livsmedel...

...har hela verksamheten kring jordbrukarstöd och kontroll samt jordförvävsärenden och bitillsyn. Dessutom ansvarar enheten för kontroll av livsmedel och foder i primärproduktion liksom för smittskydd och övriga veterinära frågor.

Enhetschef Viveka Appeltofft, tidigare chef för enheten för lantbruksfrågor, ser möjligheter med den nya enheten:

– Vi får hela kedjan av kompetens från jord till bord vilket känns jätteroligt. Vi får också ännu bättre möjligheter till att samordna kontrollarbetet för bättre genomförda kontrollbesök hos den enskilde lantbrukaren.

Enheten för djurskydd...

...har ansvar för alla frågor inom djurskydd vilket innebär så kallad normalkontroll där Länsstyrelsen själv tar initiativ till kontroll utifrån en nationell riskbedömning. Där ingår lantbrukets djur, hästar och verksamhet med djur som exempelvis hunddagis. Enheten har också ansvar för olika typer av kontroll för alla djurslag efter anmälan. Även ansökan om tillstånd för verksamhet med djur så kallat paragraf 16-tillstånd ligger här liksom förprovning av djurstallar.

Ny enhetschef för djurskydd är Joakim Johansson. Han kommer från Polisen och var bland annat chef för landets första djurpolisenshet som startade i Stockholm år 2011. Verksamheterna har många beröringspunkter och samarbetsytor men också olika roller och uppdrag.

– Jag ser fram emot att arbeta med mer fokus på service exempelvis i våra tillståndsärenden och förebyggande djurskyddsfrågor.

Anna Hedberg, chef för enheten för landsbygdsutveckling.

Joakim Johansson, chef för enheten för djurskydd.

Stockholms första tävling i Matverk

Trots årets första ordentliga snöfall tog sig närmare 200 personer till Tom Tits i Södertälje den 9 november. Dagens höjdpunkt var det tävlande lagen och deras totalt åtta nyskapande produkter med råvaror producerade i länet. Förstapriset delades ut av landshövding Chris Heister. För många lockade även panelsamtal om Stockholms läns livsmedelsstrategi, samt att få provsmaka produkter och träffa andra producenter, förädlare, matnördar och experter.

Stockholm med i Matverk för första gången

Matverk är en tävling för matinnovation där lag från Sveriges olika landskap tävlar med nya produkter med smak eller prägel av landskapet. I år är Stockholms län med för första gången, anordnat av projekt MatLust i samarbete med Länsstyrelsen i Stockholms län.

Tävlingsuppgiften är att skapa en innovativ förädlad produkt, med regional koppling och som har marknadspotential. Reglerna är att minst en råvaruproducent och en matlagare måste ingå i laget, utöver det får gärna en formgivare och/eller kommunikator ingå. Råvaran i produkten ska vara producerad inom länet/landskapet. - Det är otroligt kul att vi redan första året lyckats få så många tävlande av hög kvalitet. Det bådär gott för att få fram nya livsmedelsprodukter i Stockholmsregionen, säger Eva Helén, tävlingsledare och utvecklingsstrateg på MatLust.

Ta steget med MatLusts innovationsprogram

MatLust arbetar för att utveckla en hållbar livsmedelsnäring i Stockholmsregionen. Det är ett EU-projekt som erbjuder kostnadsfria utvecklingsprogram, nätverk och andra former av stöd till små och medelstora livsmedelsföretag.

Innovationsprogrammet riktar sig till företag som har nya livsmedelsprodukter eller idéer med hållbara och innovativa inslag som de vill ta till marknaden.

Läs mer om MatLust och deras utvecklingsprogram här: <http://matlust.eu/utvecklingsprogram>

MatLust skickar ut digitala nyhetsbrev med inbjudningar och information.

Du tecknar en prenumeration på www.matlust.eu

Lag med produkter från hela länet

Six lag med åtta innovativa produkter från hela länet ställde upp i Stockholms regionfinal. Vinnarlaget SHAKE A WHEY – som ”förvånade” juryn med att vara så god – presenteras närmare på nästa uppslag. Andra pris gick till Carina Emet från Grynsta Gård som odlar rödbetor av vilka Karina Karlsson på Ålbrunna gård lagat en vegansk rödbetspaté. Den presenterades som det perfekta vardagsalternativet för flexiterianfamiljen där några äter veganskt och andra vill ha kött. Patén är kryddad som blodpudding och kan även ätas med bacon till. Tredjepriset gick till den nyttiga energidrycken på vetegräs kallad Greenergy. Vetegräset är odlat av Christian Gunterberg från Södertälje och kocken Anders Ramsay har sedan tagit fram både Greenergy samt en ”Monsterglass” av vetegräset, med tanken att erbjuda goda och nyttiga alternativ till såväl småbarn som tonåringar och vuxna.

De övriga deltagarna var dels chipsen Friedays som är gjorda på potatis från Elin Rydströms odlingar på Lovö Prästgård och förädlade av Ines Stahlhacke, dels ett grönt tilltugg gjort på rapsblad från Mikael Windahls odlingar på Ingarö och förädlade av Åsa Levén och Filip Fastén. Slutligen tävlade kocken Lisa Lönner Pulkinen, ”Husmor Lisa”, tillsammans med Anna Kälvebrand från Ostmakeriet på Vaxholm och mjölkproducenten Camilla Olsson med två ostar.

Läs mer om produkterna och kontaktuppgifter till lagen på Länsstyrelsens webbplats: <http://www.lansstyrelsen.se/Stockholm/Sv/lantbruk-och-landsbygd/Radgivning-kurser/kulinarisk-region/Pages/Final-i-Matverk-Stockholm-2016.aspx>

Startstödet en förutsättning för att satsa

Producenterna bakom såväl vinnarprodukten SHAKE A WHEY och tredjepristagaren Greenergy har sökt och beviljats startstöd från Landsbygdsprogrammet 2007–2013. Så här säger odlaren Christian Gunterberg när vi efter prisutdelningen pratar om vägen till tävlingen: – Visst kan många tycka det är bökigt med EU-stödprocessen och att lantbruket är så bidragsberoende, men jag vill verkligen lyfta hur bra det fungerade för mig när jag drog igång. Hade jag inte fått det där stödet hade det varit omöjligt att satsa i den skalan som jag kunde.

Christian startade odlingen av både ärtskott och vetegräs i en särskild klimatbädd för odling året runt för knappt tre år sedan. Med sina odlingar kan han förse konsumenter i länet med färskt grönt året om. Ganska snart efter att försäljningen börjat komma igång ordentligt insåg Christian behovet av att kunna lagra och minska svinnet – hållbarheten på färskblad

– en hel dag med matinnovation och inspirerande samtal

Åsa Levén, rapsproducent Säby gård, Ines Stahlhacke, förädlare av potatishipsen Friedays, Carina Emet förädlare Grynsta Gård samt Karina Karlsson förädlare Ålbrunna Gård. Foto: Christian Ferm.

är kort och det är en utmaning att matcha försäljning och distribution efter efterfrågan. Därför har han börjat frysa in en del, men också insett värdet av att kunna förädla råvaran vilket föranledde honom att delta i Matverk.

"Idén hade fortsatt vara en skrivbordsprodukt utan tävlingen"

Ines Stahlhacke tävlade i Matverk tillsammans med producent Elin Rydström på Lovö Prästgård. Produkten, Friedays, är potatiships helt utan transfetter, gjorda på potatisen från Elins odlingar och friterade i kallpressad kokosolja och smaksatta med örter och himalayasal. Idén hade Ines haft länge, sprungen ur önskan att som småbarnsförälder ha något nyttigt men gott till fredagsmyset.

Steget till att faktiskt utveckla en produkt kan dock ofta kännas långt för den inspirerade men upptagna vardagsinnovatören. Genom tävlingen Matverk fick Ines en anledning att göra något av sin idé. Tävlingsledarna satte henne i kontakt med Elin, som också hade anmält intresse för att vara med och bidra med sina råvaror. Utan den sporren och organiseringen hade idén fortfarande legat hemma i lådan, tror Ines.

En förhoppning för Ines och de andra producenterna som tävlade i Matverk Stockholm är att de nu ska ta steget och lansera produkten på marknaden. Ett sätt för dem som inte tidigare drivit förädlingsföretag är att ansöka till det innovationsprogram som projektet MatLust driver parallellt med tävlingen Matverk.

Matverksgrundare tror på Matverk Stockholm som ett verktyg för innovation och integration

Hans Naess, ordförande för Gastronomiska samtal och initiativtagare till tävlingen Matverk i Sverige, deltog under hela dagen.

– Väldigt roligt med så hög kvalitet på alla tävlingsbidrag. En intressant sak med Matverk som vi sett även i andra delar av landet är att tävlingen fungerar lite som en trendmätare. Nu ser vi ett tydligt proteinskifte när fler vill konsumera mer hållbart och färre animalieprodukter. I Stockholm verkar det även vara ett väldigt tydligt fokus på hälsoaspekter i många av de tävlande produkterna, säger Hans Naess.

I riksfinalen kommer lag från ett tjugotal landskap och län att tävla om Sverigemästartiteln i Matverk. Hans Naess menar att det viktigaste inte är tävlingen i sig och vem som vinner utan att tävlingen snarare ska fungera som ett verktyg för att skapa lokala innovationer som också lanseras på marknaden.

– Det är först om kanske ett år vi verkligen kan se hur Matverk Stockholm lyckats. Om vi då ser att sju av åtta produkter som vi sett i tävlingen här idag finns på marknaden, ja då får ni verkligen en klapp på axeln!

Framöver hoppas Hans att Matverk Stockholm fortsätter på inslagen väg. Med den stora blandningen av kulturer och mattraditioner bland befolkningen i Stockholmsregionen finns också stor potential till kulturmöten och innovationer vad gäller hållbara livsmedel.

Lag SHAKE A WHEY

Vinnarprodukten i Matverk Stockholm SHAKE A WHEY är en näringsrik shake – eller dryck – gjord på den äldre vetesorten Jacoby borstvet och färsk vassle som huvudingredienser. Drycken är smaksatt med färsk ingefära, färsk gurkmeja och lime. Vinnarlaget som har sin bas i Järna, hittade samarbetet tack vare tävlingen. Förhoppningen nu är att lansera produkten på marknaden. Och förstås att göra så bra ifrån sig som möjligt på riksfinalen i Matverk nästa år.

Foto: Christian Ferm

De träffas första gången på tävlingsdagen

Klädda i likadana orangea förkläden och med en mycket proffsig och genomarbetad presentation gav vinnarlaget ett intryck av att ha jobbat ihop länge. Faktum är dock att hela laget aldrig hade träffats samtidigt förrän på själva tävlingsdagen.

Samarbetet uppstod för några månader sedan tack vare tävlingen. Med delar av laget spridda utanför länet till vardags och med en lantbrukare som har fullt upp dygnet runt har de skött mycket på distans och ibland i delar av laget.

Initiativet kom från Lars Ingebrigtsen, aktiv som Järnakock och som till vardags jobbar i köket på Vidarkliniken. Producent av både vetet och mjölken är lantbrukare Lucas den Herder på Nibble gård. Joakim Lindberg på Järna mejeri har stått för vasslen, som blir över när de gör ost av mjölken från Nibble och tre andra biodynamiska gårdar.

Laget toppades av Kerstin Fredlund, läkare och forskare inom hälsa och livsmedel, med inriktning på spannmål. Hon har stått för kommunikation och kunskap om hälsoeffekter med vetet och produkten som helhet. Tillsammans med kollegan Annette Almgren driver Kerstin företaget Hidden in Grains, som bland annat hittat många hälsoegenskaper i gamla vetesorter. Lars kände till dem sedan tidigare och kontaktade Kerstin – för att just göra något utifrån kunskapen om det hälsosamma kulturspannmålet.

"Förvånande god"

Juryns motivering till förstaprisvinnaren löd:

"Vinnaren gör dig förvånad över hur god den är. En produkt som har potential att ta en helt ny position på marknaden och som baserat på en ursprunglig gröda skapar en modern produkt för den aktiva människan."

Smaken är distinkt av ingefära och färgen gulaktig tack vare gurkmejan. När laget presenterade sitt bidrag bad Kerstin också alla att öppna sina sinnen för en ny smakupplevelse. Smaken är för många lite ovan, särskilt som drycken är osötad.

Gammal vetesort med stora hälsofördelar

Vetet av sorten Jacoby borst är en gammal sort som ingår i Hidden in Grains utvecklingsprojekt med fokus på hälsofördelar med äldre, mindre förädlade, spannmålsprodukter. För Lucas den Herder på Nibble gård är odlingen av denna en del av gårdens arbete med metoder och sorter för att hitta hållbarhet i lantbruket "beyond eko" som han uttrycker det.

Hidden in Grains använder vetesorten i sin verksamhet med att bioprocessa spannmål för att frigöra naturligt förekommande mineraler som kroppen behöver.

Whey som i vassle

Såväl Joakim från Järna Mejeri som Lars och Kerstin hade sedan länge även haft idén att göra något av all den vassle (whey på engelska) som blir över vid osttillverkning. Idag går vasslan till grisfoder, ett enormt resursslöseri som dock även innebär att det är en väldigt billig råvara och vinsten av att förädla den vidare blir stor, menar Joakim.

Tänkte först göra pannkakssmet

Lars idé började med tankar om en färdig pannkakssmet, men det blev "bara pannkaka" efter att smeten med vassle och borstvetemjöllet hade stått några dagar. Det verkar som att mjölksyrebakterierna i vasslen bryter ner det gluten som får smeten att hålla ihop fint i en pannkakssmet. Det kommer vi att arbeta vidare med, säger Kerstin. Kanske kan de få shaken både glutenfri och laktosfri. Det är också fullt möjligt att göra

Foto: Christian Ferm

– vinnare i Matverk Stockholm!

en vassleshake med havre som bas som kan användas av glutenintoleranta.

Inget nederlag som inte ger möjligheter, tänkte Lars och började fundera på vad de kunde göra istället. Efter mycket arbete, provsmakning och funderande tillsammans kom de på att de ville göra någon form av dryck, en hållbart producerad näringsrik dryck som skulle passa som ett mellanmål för folk i farten. Drycken blev dock lättare än en smoothie och mindre söt än en juice. Det var Kerstins son som till sist föreslog att kalla det shake. Det vet många vad det är – utifrån proteinshakens intåg bland träningsintresserade – och det går även att göra ett fyndigt namn. SHAKE A WHEY, skaka en vassle eller skaka iväg, sammanskrivet med a och whey, SHAKE AWHEY så att det anspelar på away, blir förmodligen produktnamnet.

Hoppas på lansering inom kort - kanske även med fler smaker

Ambitionen framöver är förstås att försöka vinna riksfinalen i Matverk i slutet av mars nästa år, men kanske ännu viktigare att så snart som möjligt lansera produkten på marknaden.

Drycken de vann med nu var smaksatt med färsk ingefära, färsk lime och färsk gurkmeja. Efter att tävlingen var avgjord berättade laget entusiastiskt om hur de testat andra smaksättningar som är minst lika goda. När de lanserar produkten på marknaden kan konsumenten även hoppas på smak av svenska blåbär och lingon – eller varför inte naturell?

Sofia Sollén Norrlin

Riksfinal i Matverk 2017

SHAKE A WHEY kommer som vinnare i Matverk Stockholm att delta i riksfinalen på Gastronomiska samtals årliga Forum Nyköping i mars 2017.

Det är första året som Stockholms län ställer upp i tävlingen mot lag från olika landskap och län i hela Sverige. Totalt utses tre riksvinnare och ett hedersdiplom för Årets innovativa koncept delas ut. Bland de tjugotal tävlande lagen deltar även Åland för första gången i år.

Föreningen Gastronomiska samtal driver tävlingen Matverk som ett konkret sätt att stimulera produktutveckling av nya, moderna matprodukter med lokala råvaror. Detta är en del av föreningens syfte att skapa samtal där alla som är engagerade i att skapa modern mat med svenska förtecken kan utbyta tankar och hämta inspiration med ett uttalat syfte att förnya och utveckla.

Forum Nyköping är en del av att utveckla detta samtal mellan alla intresserade av, och verksamma inom, lokal produktion och mat-innovation, där prisutdelningen i Matverk är en central höjdpunkt. Se mer på www.gastronomiskasamtal.se eller www.matverk.se

Vad ska en regional livsmedelsstrategi för Stockholm innehålla?

Parallellt med den nationella processen för en livsmedelsstrategi för Sverige har Länsstyrelsen tagit initiativ till en regional strategi, i likhet med hur flera andra län och regioner gör. Livsmedelsstrategin för Stockholms län ska vara brett förankrad och skapad i dialog med aktörer och initiativ som redan tagits.

Nationell livsmedelsstrategi försenad

Regeringen tog initiativ till en nationell livsmedelsstrategi i mars 2015. Målsättningen var en långsiktig strategi med bred parlamentarisk förankring i riksdagen, vilket visat sig ta tid. Under 2016 har branschföretag, myndigheter och andra berörda aktörer väntat spant.

En regional strategi för landets största marknad

Länsstyrelsen påbörjade arbetet med en regional livsmedelsstrategi under våren 2016, i nära samverkan med landstinget, LRF Mälardalen och projekt MatLust. Planen är att ha strategin klar i slutet av 2017 och arbetet pågår nu med att göra en fördjupad nulägesanalys. Efter nyår startar dialogprocesser med viktiga aktörer. Strategin ska vara långsiktig med mål för 2030 och med sikte på 2045.

De regionala livsmedelsstrategier som finns i andra län och regioner handlar främst om att skapa identitet kring den egna regionens livsmedelsproduktion och därmed bidra till tillväxt i landsbygds- och livsmedelsbranschen.

I Stockholms län finns nära 25 procent av landets befolkning och Sveriges största marknad. Samtidigt finns endast 2–3 procent av landets jordbruksmark och aktiva lantbrukare i länet. Därför är livsmedelsförsörjningen i Stockholmsregionen beroende av resten av landet, inte minst Mälardalsregionen, Östergötland och Gotland. En livsmedelsstrategi för Stockholms län påverkar utvecklingen i övriga landet.

Förutom starkt primärproduktion och förädlingssektor bör en regional livsmedelsstrategi för Stockholm ha fokus på konsumentledet med tanke på den stora befolkningskoncentrationen och frågeställningar om sårbarhet, integration och miljö.

Kristina Nigell

Mål för en långsiktig hållbar livsmedelsförsörjning

Vid projektets slut ska det finnas långsiktiga mål som är kvantifierade och som ska syfta till en långsiktigt hållbar livsmedelsförsörjning och en effektiv resursanvändning i länet. En större andel av livsmedelskonsumtionen i Stockholm kan produceras lokalt, regionalt och nationellt. Detta ska ske genom bättre förutsättningar för primärproduktionen samtidigt som utbudet av regionalt producerade och förädlade råvaror ökar. Målen ska vara väl förankrade hos de relevanta aktörerna i livsmedelskedjan. Det ska även finnas en modell för hur arbetet följs upp kontinuerligt.

Paneldiskussion under Matverk

Foto: Christian Ferm

I samband med MatLusts temadag och finalen i Matverk Stockholm anordnade Länsstyrelsen en paneldebatt för att diskutera vilka frågor som är viktiga för en livsmedelsstrategi för länet. Företrädare från hela livsmedelskedjan deltog och deltagarna i Matverk kom med inspel som en första del i dialogprocessen i att ta fram den regionala strategin. Här sammanfattar vi det viktigaste som vi tog med oss till det fortsatta arbetet.

Ta hänsyn till hela kedjan

Panelen var enig om att det viktigaste med en regional livsmedelsstrategi är att hela kedjan är med inklusive konsumentledet och frågor rörande logistik och handels roll. Flera uttryckte också vikten av att det inte blir ett ovanifrån-projekt. Strategin måste utgå från vad de involverade aktörerna regionalt och lokalt kan och vill göra. Johan Ununger, som driver pilotprojekt kring processutveckling med lean för livsmedelsföretag inom projektet MatLust, lyfte att MatLust kan vara ett positivt exempel att lära av. Framförallt om hur aktörer kan samverka och hur medskapande nedifrån och upp kan nås även i större projekt.

Mål för långsiktig hållbar livsmedelsförsörjning

För att livsmedelsstrategin ska få effekt behövs en tydlig nulägesanalys av livsmedelskedjan idag men också en omvärldsanalys om det parallellt finns andra processer och politiska mål som påverkar livsmedelsfrågorna. Monica Sihlén betonade vikten av offentlig upphandling av mat. Hon tryckte på att det behövs fler kanaler till den offentliga kunden. Ett exempel är anbudsmäklare som kan agera mellanled för många lokala producenter med relativt sett småskalig produktion gentemot ett offentligt kök som behöver vissa volymer för att trygga verksamheten.

En annan parallell process som nämndes var hållbarhets-

och tillväxtstrategier. Både Anders Wågberg och Johan Ununger lyfte behovet av mer likvärdiga livsmedelskontroller mellan olika kommuner.

Att värna jordbruksmarken och det aktiva lantbruket

En återkommande målkonflikt var den heta frågan om bebyggelse på jordbruksmark. Jordbruksmark bör värnas för sin livsmedelsförsörjande förmåga, ansåg panelen.

Anders Wågberg lyfte ur sitt lantbrukarperspektiv betydelsen av att förenkla förutsättningarna för att bedriva lantbruk. Administration och antalet kontroller, med både livsmedelskontroll och kontroll av EU-stöd, behöver minska, menar han. På sikt handlar detta om att fler ska kunna fortsätta, utveckla och starta lantbruksföretag för att bibehålla matproduktion och utveckla kunskaper viktiga för dagens och framtidens livsmedelsförsörjning.

Slutligen lyfte Matverksgrundaren Hans Naess behovet av att definiera hållbarhet i strategiarbetet. Det är några av de viktiga aspekter som vi tar med oss i det fortsatta arbetet.

Sofia Sollén Norrlin

I panelen deltog

- Johan Ununger från Saltå Kvarn
- Monica Sihlén från Upphandlingsmyndigheten
- Per Norman från Svegro
- Rebecka Milestad, lantbruks- och hållbarhetsforskare på KTH
- Anders Wågberg, lantbrukare

Diskussionen leddes av Lennart Bjurström från Macklean.

PILOTEN LANTBRUKETS DJUR

Länsstyrelsen har startat ett pilotprojekt för att förenkla och samordna djurkontroller hos lantbrukare i länet. På sikt ska det leda till att enskilda lantbrukare får mer samordnade besök och bättre genomförda kontroller.

Många kontroller kostar tid, oro och pengar

Länets lantbrukare får besök av både kommunen, Länsstyrelsen, branschorganisationer, Livsmedelsverket och ibland även andra myndigheter i samband med olika typer av tillsyn och kontroll på gården. Samtidigt finns en politisk ambition att förenkla för företag och underlätta att göra rätt vad gäller regelverk som gäller produktionen. Besök för tillsyn och kontroll kostar både tid, oro och pengar. Det framkom i Förenklingsresan som Jordbruksverket genomförde 2014 tillsammans med LRF och där bland annat länsstyrelserna deltog. Många förbättringar har genomförts men mycket återstår.

Pilotprojekt internt på Länsstyrelsen

I linje med detta har Länsstyrelsen internt börjat samverka mer inom kontroll i pilotprojektet Lantbrukets djur. De kontroller som ingår hittills är inom jordbrukarstöd och tvärvillkor, djurskydd samt kontroll av livsmedel och foder i primärproduktion och smittskydd. Syftet med projektet är att skapa mer helhetssyn, effektivitet och bättre effekt av vårt arbete med tillsyn och kontroll av lantbrukets djur. Det ska också leda till att vi undviker dubbla kontrollbesök hos lantbrukarna för olika typer av kontroll.

Fortsatt många normalkontroller

För att nå det nationella målet om ett mer förebyggande djurskyddsarbete har Länsstyrelsen i Stockholm gjort betydligt fler så kallade normalkontroller under 2016. Det arbetet fortsätter. Det innebär att en större andel kontrollbesök genomförs med andledning av det nationella målet om att en tiondel av djurhållarna ska bli kontrollerade årligen. Vissa djurhållare kan få besök oftare beroende på riskklassning. Genom att samverka bättre kan vi samtidigt undvika att någon som haft tvärvillkorskontroll utan stora anmärkningar blir uttagen till normalkontroll inom djurskydd.

Samordning ska skapa bättre genomförande

Målet är också att genomförda kontroller ska bli bättre genom att vi på Länsstyrelsen lär av varandras erfarenheter och att detta ska märkas ute hos lantbrukaren. Vi kan exempelvis vara mer enhetliga i förarbete, aviseringstider

Foto: Cecilia Norén

och förhållningssätt. Detta hoppas vi ska bidra till att skapa mindre irritation bland företagare med god djurhållning. Samtidigt ska samordningen också leda till bättre riskanalyser, vilket gör att eventuella problem som finns i djurhållningen följs upp tätare.

Även om det finns viktiga samordningsvinster är det ändå viktigt att komma ihåg att de olika kontrollområdena utgår från olika typer av risker. Hög risk inom kontroll av foder i primärproduktion behöver inte sammanfalla med hög risk inom normalkontroll av djurskydd.

Framöver planerar Länsstyrelsen även att bättre samordna besök hos lantbrukare i samband med förprovning av djurstallar och besiktning av företagsstöd inom Landsbygdsprogrammet bättre med övriga kontroller.

Även nationellt sker förbättringsarbete

Länsstyrelsens arbete med projektet Lantbrukets djur har startat samtidigt som det pågår förbättringsarbete på nationell nivå inom kontroll av livsmedel och foder i primärproduktion. Jordbruksverket och Livsmedelsverket har gemensamt under 2016 haft regeringens uppdrag att utvärdera kontrollerna och komma med förslag på åtgärder. De preliminära slutsatserna pekar bland annat på att kontrollen av livsmedel och foder i primärproduktion behöver vara mer riskbaserade och mer enhetligt genomförda. Det innebär att vi kommer att arbeta vidare med ökad samordning och gemensamt förbättringsarbete framöver.

Ulrika Geber

Stockholms Fiskauktion invigd!

Landshövding Chris Heister besöker yrkesfiskare Jan Vidlund inför invigningen av fiskauktionen.

Text och bild: Henrik C Andersson

Den 11 november 2016 invigdes den första fiskauktionen i Stockholm. Auktionen är ett fiskareägt aktieföretag med stark representation från fisket i regionen. Länsstyrelsen har arbetat med fiskmarknadsfrågor under lång tid och varit involverad i utvecklingen. >>

Inför invigningen av Stockholms Fiskauktion besökte landshövding Chris Heister ett av länets småskaliga fiskeföretag. Det var en strålande septembermorgon som en liten delegation från Länsstyrelsen lämnade Tessinska palatset i Gamla stan för en resa till Ångsö och fiskarna Jan och hans son Daniel Vidlund.

Av dessa fick landshövdingen lära sig mer om villkoren för småskaligt fiske och för Mälarfisket. Fisket i Mälaren är ett av de mest hållbara och lönsamma fiskerierna i landet. Totalt finns cirka 40 aktiva yrkesfiskare i sjön. Målet för fisket i Mälaren, berättade Jan Vidlund, är att fånga framförallt gös, abborre, gädda och ål. Fisket bedrivs med passiva redskap som storryssjor och nät, vilket skonar ung fisk och minskar bifångsten.

Landsbygdsministern och landshövdingen poängterade vikten av fisket för hela regionens utveckling

På invigningen talade landsbygdsminister Sven-Erik Bucht och landshövding Chris Heister. Chris berättade om sin dag på Mälaren tillsammans med Jan och Daniel Vidlund. Både Sven-Erik och Chris poängterade betydelsen av livsmedelsproduktionen, där fisket är en viktig del, som en avgörande del av landsbygdsutvecklingen. Chris poängterade även fiskens stora värde som råvara för Stockholms invånare, näringslivet samt turismen och att auktionen därigenom är viktig för hela Stockholmsregionens attraktionskraft.

Fiskmarknadsprojekt lade grunden

Länsstyrelsen drev under 2011 och 2012 projektet Stockholms Fiskmarknad. Målsättningen med projektet var att öka lönsamheten i, och därigenom bevara, det småskaliga fisket längs ostkusten. Detta genom att minska mellanleden i handeln samt att öka efterfrågan på denna fisk i Stockholm.

Projektet genomfördes i två faser varav den ena bestod av att kartlägga fisktillgången inom en 25 mils radie runt Stockholm och den andra av att lansera fisket för stockholmarna. Länsstyrelsens förhoppning var att de kontakter och nätverk som skapats skulle leda till etableringen av en kommersiell marknadsplats för regionalt fångad fisk, vilket i sin tur skulle ha strukturell påverkan på marknaden.

I november 2012 lanserades projektet för allmänheten. Det genomfördes genom ett evenemang på Stureplan i samarbete med Svenska Brassierier som driver ett antal restauranger i centrala Stockholm. Lanseringen av projektresultatet gav stort gensvar i media och uppmärksammades både nationellt och internationellt. Svenska Brassierier tog sedan initiativ till Stockholms Matmarknad som invigdes i Sturegallerian i början av 2015. En del av matmarknaden hanterar regionalt fångad

fisk, bland annat torsk från Grisslehamn, gös från Mälaren och strömming från Bråviken. Marknaden är godkänd förstahandsmottagare för fisk och fisken köps direkt från fiskare som därmed får bättre betalt.

"När Länsstyrelsen tog initiativet till projektet Stockholms Fiskmarknad var ambitionen att åstadkomma en strukturell förändring i handeln med fisk. I och med invigningen av Stockholms Fiskauktion finns incitament till en sådan förändring. Men det är upp till fisket, köpare och konsumenter att se till att så blir fallet."

Resultatet från Länsstyrelsens projekt ägs idag av föreningen Stockholms Fiskmarknad som består av yrkesfiskare inom 25-milsradien från Stockholm som säljer fisk på Stockholms Matmarknad.

Yrkesfiskarna i Mälaren och Hjälmaren stödde projektet Stockholms Fiskmarknad men upplevde ändå problem med resultatet. Den årliga fångsten av enbart gös uppgår till cirka 300 år i dessa sjöar. Att hantera den mängden fisk ställer krav på flera avsättningskanaler. Ur detta föddes idén om en auktion i Stockholm för att minska mellanleden i handeln och öka efterfrågan på lokalt fångad fisk.

Färska räkor från västkusten inspekteras av köpare.
Foto: Henrik C Andersson

VD Henrik Johansson visar det digitala auktionssystemet Pefa för landsbygdsminister Sven-Erik Bucht och landshövding Chris Heister. Platschefen Erika Sand skriver in dagens fiskeleveranser i systemet.
Foto: Henrik C Andersson

I augusti tillträdde Henrik Johansson som VD och Erika Sand som platsansvarig för auktionen i Stockholm. Båda har rekryterats från Göteborgs fiskauktion och har mångårig erfarenhet av auktionshandel med fisk och har därigenom väl utarbetade kontakter med fisket.

En satsning av yrkesfiskarna själva

I och med intresset för projektet Stockholms Fiskmarknad och de kontakter som uppstod tog Mats Eriksson, ordförande i Mälarens fiskarförbund, initiativ till att starta en fiskarägd auktion i bolagsform. Han såg potentialen i den marknad som finns i Stockholm och det märkliga med att fisk från sjöarna många gånger transporteras till Göteborg för försäljning tillbaka till Stockholm.

Det fiskarägda Stockholms Fiskauktion AB bildades efter omfattande samtal under mer än ett års tid, med ett stort antal möten med fiskare i hela landet. Yrkesfisket äger i dag cirka 70 procent av aktierna i Stockholms Fiskauktion AB. Det fiske som har störst andelar är insjöfisket samt fisket i Stockholms- och Hallands län.

Digitalt auktionssystem öppnar för internationell handel

Under resans gång inleddes diskussioner med Sotenäs kommun om framtiden för Smögens fiskauktion. Det resulterade i att Stockholms Fiskauktion köpte auktionen i Smögen från kommunen. Det fick intresset för deltagande från fisket längs västkusten att öka och med detta mer råvaror som havskräftor och räkor.

Med auktionen i Smögen följde även det digitala auktionssystemet Pefa. Det är en digital handelsplattform för handel med färsk fisk. Idag är 14 auktioner anslutna till systemet i Danmark, Nederländerna och Italien. I systemet finns köpare från flera länder i Europa. Vem som helst kan ansluta som köpare men det är förknippat med en kostnad (anslutningsavgift på cirka 3 600 kronor och en månadskostnad på cirka 1750 kronor) och det krävs relativt stora volymer för att det ska vara lönsamt.

Systemet gör det möjligt för mindre fiskhandlare, restauranger med flera att handla direkt på auktionen. Det är enkelt att använda och det går att ropa in fisken antingen via dator/laptop eller via en applikation i telefonen.

Auktion fem dagar i veckan

Avsikten är att fiskauktionen ska hållas alla vardagar. För att auktionen ska fungera väl måste fisket leverera fisk kontinuerligt samtidigt som det måste finnas köpare. Det finns stor förhoppning att tillgången på bra och färsk fisk och skaldjur kommer att öka i Stockholm. Det finns även förutsättningar för fisket att få bättre betalt och att det kan bli lägre priser i konsumentledet. Transporterna minskar och dessutom blir det betydligt enklare att handla fisk, vilket kan leda till färre mellanled i handeln. Men det förutsätter nya köpare som lär sig auktionshandeln och att ta tillvara fisk eftersom mellanledens roll många gånger är kunskapen om auktionshandel, logistik och förädling som till exempel rensning av fisk.

Klimatanpassning med skogsträdgårdsodling – en väg till nya nischprodukter och affärsidéer?

Foto: Mette Kjöbek Petersen

Nya metoder för klimatanpassat jordbruk inom skogsträdgårdsodling (agroforestry), kan ge lösningar som innebär lönsammare affärer för odlare. Många av länets lantbruk och trädgårdsföretag står inför stora utmaningar lönsamhetsmässigt. Samtidigt förändras odlingsförutsättningarna i Mälardalen såväl som globalt till följd av klimatförändringarna. Länsstyrelsen arrangerade tillsammans med Kjell och Ylva Sjelin på Hånsta gård en kurs om hur skogsträdgårdsodling kan möjliggöra lösningar på båda dessa problem.

Forskare vet ganska väl hur klimatförändringarna sker på regional nivå i Sverige. Förra året gav SMHI ut en rapport över förväntade klimatförändringar i Stockholms län på 50 till 100 års sikt. Årsmedeltemperaturen förväntas öka med tre till fem grader, vegetationsperioden blir längre och nederbörden ökar. Vintrarna blir varmare och blötare, extrema skyfall blir vanligare och torkperioder kan bli fler och längre på försommaren. En del väderförändringar märker vi av redan idag – och dessa påverkar odlingen.

Minskad klimatpåverkan med Greppa Näringen ger lönsamhet

När det gäller åtgärder för att minska påverkan på klimatet och miljön sker ett utvecklingsarbete inom Greppa Näringen. Projektet erbjuder lantbrukare kostnadsfri miljörådgivning för att bland annat minska utsläpp av växthusgaser, näringsläckage och energianvändning på gården. Projektet visar att långsiktiga investeringar för minskad klimatpåverkan i jordbruket ofta också är positiva för lönsamheten i företaget. Utöver detta behöver odlingen även anpassas till de klimatförändringar som ändå sker.

Skogsträdgårdsodling på Hånsta Östergärde

Kjell och Ylva Sjelin på Hånsta Östergärde i Uppland har länge intresserat sig för hur lantbruket kan bli mer hållbart. Deharspannmålsodling, slaktsvinsuppfödning och en mindre del nötköttsproduktion och höns, allt KRAV-certifierat. Satsningen på skogsträdgårdsodling gör de än så länge på en relativt liten del av totalarealen, för att testa hur det bär sig. På gården finns även försöksodlingar av fleråriga sorter av vete och korn i samarbete med Sveriges lantbruksuniversitet, SLU.

Skogsträdgårdsodling i Sverige

Skogsträdgårdsodling (agroforestry) innebär odling där perenna (fleråriga) grödor används och kombineras med årliga (ettåriga).

Sedan 2012 driver Johanna Björklund och Karin Eksvärd ett deltagardrivet forskningsprojekt om tillämpning av skogsträdgårdsodling i svenska förhållanden.

Fallstudierapporten "Mångfunktionella, lokala odlingsystem – etablering av agroforestry i Sverige" publicerades i höstas och finns att läsa i sin helhet här:

<http://oru.diva-portal.org/smash/get/diva2:1039204/FULLTEXT01.pdf>

I början av 2016 bildades en förening för att samla såväl spannmålsodlare som trädgårdsföretag och lantbrukare med betande djur som är intresserade av att fortsätta utveckla principerna för skogsträdgårdsodling för svenskt lantbruk. Se mer om dem och skogsträdgårdsodling på:

www.agroforestry.se

Under en kursdag i september fick 36 entusiastiska deltagare lära sig hur nöt- och bärbuskar, fruktträd och andra perenna grödor kan kombineras med spannmålsodling. Trädgårdsrådgivare Kirsten Jensen från Länsstyrelsen i Västra Götaland berättade under kursen om fördelar och svårigheter med perenna odlingsystem i dagens jordbruk. En fördel är att perenna grödor bidrar till att binda kol i marken. De främsta fördelarna Kjell och Ylva märkt av på Hånsta gård uttrycker de såhär: – Perenna grödor verkar kunna ta upp näring och vatten på ett säkrare sätt, eftersom de har rötterna på plats hela året.

Klimatanpassning öppnar för nya nischprodukter

Metoder inom skogsträdgårdsodling kan alltså både minska utsläppen och ge säkrare skördar i ett förändrat klimat. Genom att kombinera grödor som på olika sätt bättre tar upp vatten och näring kan odlaren minimera de negativa effekterna av längre torr- eller blötperioder. En annan metod är att skapa mikroklimat som håller solvärme och fungerar som vindskydd genom att plantera träd och buskar runt mindre delar av åkern. Detta möjliggör odling av nischgrödor vi kanske annars är mer vana att se på Öland eller i Skåne. Odlare på flera håll i landet har börjat med agroforestry tillsammans med exempelvis bär som havtorn eller aronia för förädling eller fleråriga tork- och skuggtåliga rotfrukter och grönsaker för direktförsäljning.

Efterfrågan ökar på produkter lämpliga för att producera med skogsträdgårdsodling

Efterfrågan på lokalproducerad frukt och grönt är stor och ökar i Stockholmsregionen. Köpstarka konsumenter och ett ökande intresse för miljö och matens ursprung driver utvecklingen. Den ökningen har hittills till stor del täckts av ökad import. Forskare sätter därför tilltro till att utveckla odlingsystem med spannmålsodling såväl som grönsaker i kombination med fruktträd och andra perenner.

Lokalodlade bönor i växtföljden?

På senare år har även efterfrågan på baljväxter för människors matkonsumtion ökat. Detta kan vara intressant som nischgröda i kombination med skogsträdgårdsodling, men även i växtföljden för alla som ser potentialen i att odla kvävefixerande grödor till bättre pris än vad fodergrödor ger.

Flera livsmedelsföretag har tagit fram livsmedel som baseras på svenskproducerade bönor. I handeln hittar vi nu svenskodlade kidneybönor såväl som pasta gjord på en tredjedel svarta bönor. Bönorna till dessa produkter kommer främst från landets sydligaste delar, men kanske kan odling med agroforestry möjliggöra en ökad odling av baljväxter för humankonsumtion även i Stockholms län?

Kursdeltagare mitt i skogsträdgårdsodlingen på Hånsta gård.
Foto: Cecilia Norén.

Läs mer...

... om Greppa Näringen: <http://www.greppa.nu/>

... på Jordbruksverkets webbplats:

<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/miljoklimat/klimatanpassningavjordbruket/klimatforandringarpaverkarjordbruket.4.e01569712f24e2ca09800012513.html>

... på SMHI:s webbplats:

<http://www.smhi.se/publikationer/framtidsklimat-i-stockholms-lan-enligt-rcp-scenarier-1.96116>

... i Jordbruksaktuells artikel om inhemskt proteinfoder:

http://www.ja.se/artikel/52079/visa?utm_source=nyhetsbrev&utm_medium=email&utm_content=Artikel-52079&utm_campaign=161101-456

... om klimatsmart jordbruk från projekt SOLMACC, där Hånsta är en av 12 försöksgårdar i Europa på www.solmacc.eu/sv/. Leta under fliken Klimatsmarta metoder.

... om forskning om perenna grödor i Sverige: www.aquaagri.se/forskning/perenna-grodor

Har vi perenna spannmål i framtiden?

Sedan 2010 bedriver Sveriges lantbruksuniversitet forskning på perenna spannmål, framförallt vete, anpassade för nordiskt klimat. Liknande forskning har pågått i över 30 år i Nordamerika och en första sort av flerårigt vete lanserades förra året på den amerikanska marknaden. I Sverige odlas det än så länge endast på försöksnivå, men en förhoppning finns om att kunna få fram odlingsystem även för spannmål som inte kräver resurskrävande markberedning varje år, åtminstone för foderspannmål.

Cecilia Norén och Sofia Sollén Norrlin

INTEGRATION I DE GRÖNA NÄRINGARNA – RAPPORT FRÅN VERKLIGHETEN

Foto: Ylva Berry.

Arbete inom de gröna näringarna är idag inte tillräckligt attraktivt för att matcha arbetskraftsbehovet. Särskilt inte bland ungdomar och än mindre bland unga som kommer till Sverige som nyanlända. Därför är det viktigt att arbeta med intresseskapande verksamheter redan från asylprocess till beslut om uppehåll, menar författarna till en delrapport från Skogsstyrelsen i samarbete med Arbetsförmedlingen och Sveriges lantbruksuniversitet, SLU. Landsbygd i Centrum gör två nerlag i verkligheten för att se hur arbete och utbildning för nyanlända inom de gröna näringarna kan se ut.

Regeringsuppdrag för integration

Skogsstyrelsen har i uppdrag av regeringen att tillsammans med Arbetsförmedlingen och SLU ställa samman goda erfarenheter och utreda hur myndigheter kan arbeta för att främja anställning av nyanlända inom de gröna näringarna. Utredningen ska vara klar i februari 2017. En första delrapport publicerades i mars 2016. Rapporten slår fast att det finns ett arbetskraftsbehov inom de gröna näringarna – framförallt inom trädgård. Idag tar Sverige in omkring 30 000 säsongsarbetare, främst från EU. Många företag står också inför ett generationsskifte. Bland unga, såväl svenskfödda som för nyanlända, finns ett stort behov av arbetstillfällen, men inte självklart intresse för de gröna näringarna.

Ensamkommande barn i trädgårdsföretag

Marcus Söderlind ingår som representant för LRF i Landsbygdsnätverkets arbetsgrupp för integration. Marcus driver ett trädgårdsföretag tillsammans med sin fru Emma på gården utanför Jönköping. De har bland annat 2 hektar frilandsgroensaker och 1 500 kvadratmeter växthus med framförallt tomat. De säljer till grossist men har lite försäljning på gården och på torget i Jönköping under höstarna. Odlingen är Krav-certifierad och både Marcus och Emma arbetar utanför företaget, så behovet av arbetskraft är stor framförallt vår, sommar och höst. Sedan fyra år har många ensamkommande flyktingungdomar säsongsarbetat på gården. För närvarande har de en årsanställd, två anställda stora delar av året och sex säsongsanställda.

Startade med initiativ för studiebesök

För fyra år sedan beslutade Habo kommun att ta emot en handfull ensamkommande flyktingbarn från Afghanistan. Marcus kontaktade kommunalrådet och undrade om inte ungdomarna som bodde på ett HVB-hem (Hem för vård av barn) ville komma på gårdsbesök några timmar en söndag. Och på den vägen är det. Av alla anställda på gården är alla utom två ensamkommande ungdomar eller asylsökande. Det viktigaste är det första öppna studiebesöket, där ingenting är bestämt, samt att vara tydlig säger Marcus. – De som jobbar här måste ha ett intresse och verkligen kunna ta i och vilja bidra.

Marcus menar att erfarenhet från jord- eller trädgårdsbruk i hemlandet märks tydligt. De ser direkt

när något hakar upp sig och har en god känsla för när saker ska göras. Lyckan var stor när de insåg att gurkplantor ska skjuta sidoskott i samma plantstadium i Afghanistan som i Sverige.

"Ibland får man vara lite förälder också"

Förutom anställda har gården ibland tagit emot någon praktikant. Skolan är nog bra – om man är där, som Marcus uttrycker det. Gemensamt har de skapat en lösning där någon som har det trassligt i skolan kan vara ute på praktik på gården ett par dagar i veckan. En utmaning är kollektivtrafiken som är bristfällig. Under terminen kan de åka med skolbussen, men på sommaren behöver de hämtas med bil.

– Vi blir trots allt en del av deras liv. De är ju alla individuella personer som vi själva, otroligt ambitiösa men också ungdomar. Ibland får man vara lite förälder också, säger Marcus.

Deras helårsanställda däremot, Josef, är lite äldre och nu helt självstående – han har just köpt ett eget hus i närheten.

Regelverken största utmaningen

Det största problemet som Marcus ser är regelverken, exempelvis kring försörjningsstöd för dem som studerar. Olika kommuner tycks tolka regelverken olika. Idag blir de anställda av med sin ersättning när de når upp till takbeloppet. – Det är dessutom alldeles för lågt satt, det måste ju löna sig att vilja arbeta extra och tjäna pengar själv, säger Marcus.

Kurser för arbete i de gröna näringarna

Ett sätt att försöka matcha kompetensbehovet i näringen med nyanlända och personer utanför arbetsmarknaden är de utbildningsprojekt som Skogsstyrelsen driver i samarbete med Arbetsförmedlingen. Ylva Berry, som annars arbetar på Länsstyrelsen med handläggning av stöd, har tagit ett år ledigt för att arbeta i ett utbildningsprojekt för kompetensförsörjning i skogs- och lantbruket. Utbildningen är bred och deltagarna ska lära sig om allt från allemansrätten till grönt kort för röj- eller motorsåg. Syftet med utbildningen är att deltagarna ska kunna arbeta inom gröna näringar med till exempel naturvård eller parkskötsel efter genomgången utbildning. Ylva berättar vad som förvånat henne mest i sitt nya arbete: – Det slår mig att vi är så oerhört lika vi människor, trots att vi är olika ålder, och kommer från olika delar av världen. Vi skrattar åt samma saker.

Språk och körkort viktiga trösklar

Ylvas grupp består av ett tiotal nyanlända och ett tiotal långtidsarbetslösa. Det är en av fem grupper i Stockholms län och de samarbetar med Skärgårdsstiftelsen

Landsbygdsnätverkets arbetsgrupp för integration

Arbetsgruppen arbetar för att integration av personer med utländsk bakgrund, tillsammans med andra insatser, ska bidra till landsbygdsutveckling. De konstaterar att lyckad integration och positiv samhällsutveckling hänger ihop. Om integration på landsbygden ska bli framgångsrik behövs ett öppet föreningsliv, bostäder, praktikplatser, jobb och kunskaper om möjligheter för eget företagande.

Läs mer:

www.landsbygdsnatverket.se/vadarlandsbygdsnatverket/verksamhetsomraden/integration

på Gälö. Allemansrätten har väckt både fascination och intresse. En del av tiden i början gick åt till att prata om farliga djur i naturen. Som Ylva påpekar – det farligaste djuret vi har är faktiskt fästingarna. Mycket tid går åt till att lära sig vilka arter som ska sparas vid en betesmarksrestaurering, som ek och hassel, och vilka som ska röjas bort, som exempelvis aspely och unga granar. Beraf Seddar Aygören som deltar i projektet lärde sig alla träden på en vecka. Han kan träden bättre än de svenska deltagarna, berättar Ylva imponerat. Beraf är 38 år och redan i sitt hemland började han lära sig svenska genom att lyssna på radion.

Ylva ser språket som det största hindret för deltagarna just nu, samt svenskt körkort. Alla nyanlända i hennes grupp pratar bra engelska, men det gör kanske inte de framtida uppdragsgivarna. Därför måste de lära sig bra svenska. Flera av dem går också på svenska för invandrare några kvällar i veckan. Utrikes körkort gäller bara i ett år i Sverige och det kostar pengar att ta svenskt körkort.

"Drömmen är att kunna arrendera ett jordbruk"

Deltagarna är välmotiverade och sätter stort hopp till kursen för att kunna komma in på arbetsmarknaden och skapa sig ett liv i Sverige. Några har en högskoleutbildning som inte alls passar i Sverige; då kan projektet vara en ingång till ett annat yrke. Deltagarna kan också få del av det viktiga nätverk av lantbrukare som Ylva byggt upp under åren på Länsstyrelsen. Hon berättar att flera lantbrukare frågat intresserat om jobbet på Skogsstyrelsen inför hennes tjänstledighet. Hon funderar på att hon kanske kan fungera som referens om till exempel en lantbrukare vill genomföra en restaurering av en naturbetesmark eller anlita någon för stängsling.

Beraf är helt inriktad på att flytta till landsbygden med sin fru och vill gärna fortsätta arbeta inom skogsbruket. Drömmen är att samtidigt kunna arrendera ett litet jordbruk, ha några kor och producera yoghurt och färskost som han lärt av sin mor.

Ulrika Geber

Handläggning pågår!

Här berättar vi om handläggningsläget och ger tips till alla som sökt eller tänker söka stöd inom Landsbygdsprogrammet 2014-2020.

Många ansökningar

Många hör av sig till oss om att få besked om sin inskickade ansökan. Handläggning av stöden inom Landsbygdsprogrammet har tyvärr dragit ut på tiden och vi förstår att det är frustrerande att vänta på besked. Systemen för handläggning har varit försenade och är ännu inte helt fungerande och på grund av det har antalet ärenden växt snabbare än vi kunnat handlägga klart. Vi är medvetna om att fördröjningen och ovissheten försvårar i er verksamhet. Vi jobbar på alla sätt för att så snabbt som möjligt beta av ansökningarna och hoppas på ytterligare tålamod från er. Så fort vi börjar handlägga din ansökan hör vi av oss till dig.

Foto: Cecilia Norén

Utbetalningsläget

Under året har vi fattat flera beslut om delutbetalning av stöd. Vi har haft två beslutsomgångar per månad. Totalt har vi hittills beslutat om 132 miljoner kronor i stöd inom Landsbygdsprogrammet fördelat enligt följande:

Bredband	93 miljoner kr
Konkurrenskraft	19,5 miljoner kr
Nya jobb	7 miljoner kr
Småskalig infrastruktur	1 miljon kr
Turism/rekreation	1 miljon kr
Lanthandel	3,5 miljoner kr
Förädling	1,5 miljoner kr
Våtmarker	5 miljoner kr
Rovdjursstängsel	0,5 miljoner kr
Förnybar energi	inget beslutat
Natur- kulturmiljöer	inget beslutat

Jordbruksverket är förvaltande myndighet för Landsbygdsprogrammet 2014-2020

Ansökningsdatum

Ansökningarna inom landsbygdsprogrammet jämförs och rangordnas i olika beslutsomgångar. Därför finns sista ansökningsdagar för de olika stöd-formerna. På vår webbplats finns hela listan, www.lansstyrelsen.se/stockholm/lantbruk-och-landsbygd

Klicka dig fram genom att välja Stöd inom lantbruk och landsbygd, Landsbygdsprogrammet, Stöd i Landsbygdsprogrammet, Sista ansökningsdatum för stöd i menyn till vänster på sidan.

Konkurrens om pengarna

Intresset för att söka stöd inom Landsbygdsprogrammet är stort. För de flesta av stöden i programmet har vi i ett första skede fått en tilldelning på omkring 70 procent av programperiodens totala budget. Inom vissa åtgärder har vi redan fått in ansökningar som täcker hela den tilldelade budgeten. För flera av åtgärderna vet vi ännu inte när vi kommer att få tillgång till resterande medel.

Alla ansökningar om stöd som har kommit in innan ett visst datum handläggs samtidigt och prioriteras utifrån poängsättning. En ansökan som uppfyller poängkraven för en beslutsomgång, men som inte beviljas stöd i omgången på grund av att medlen är slut förs vidare till nästa beslutsomgång och kan bli liggandes i väntan på tilldelning av budgetmedel.

Om du vill veta mer om hur det ser ut för den åtgärd som du är intresserad av att ansöka om stöd för kan du höra av dig till oss på Länsstyrelsen.

Du ska även ansöka om utbetalning

Om du har fått ett beslut på att du får stöd måste du även ansöka om utbetalning för att få dina pengar. Du kan komma in med en ansökan om utbetalning efter att du har fått beslut om stöd och haft utgifter för ditt projekt eller din investering.

Du kan nu även söka slututbetalning och från och med slutet av december kan vi börja betala ut pengarna. De flesta ärenden ska även besiktigas först, vilket kan medföra att utbetalningen dröjer. Du ansöker om utbetalning via mina sidor eller genom att gå in i Jordbruksverkets e-tjänst för företagsstöd, projektstöd eller miljöinvesteringar. Du hittar mer information om hur du går tillväga för att söka om utbetalning på Jordbruksverkets webbplats, www.jordbruksverket.se.

Anders Larsson

Tips till stödsökare

Landsbygd i Centrum har sammanställt en lista över saker att tänka på som stödsökare, både för dig som redan har skickat in din ansökan och för dig som är på gång. Att det blir rätt från början sparar tid och arbete för både dig och Länsstyrelsen och handläggningstiden kortas.

1. Fyll i ansökan i Jordbruksverkets e-tjänst

Lämna inga frågor i ansökan obesvarade. Kontakta oss om du undrar vad man frågar efter. Svara "0" eller "ej aktuellt" om frågan inte är relevant för just din ansökan.

Du ska dela upp din investering eller ditt projekts totala kostnad på sökt stödbelopp och återstående finansiering. Om du söker företagsstöd ska du fylla i beloppet för återstående finansiering som privat finansiering. Om du söker projektstöd ska du fylla i återstående finansiering som finansiering från övrig offentlig organisation (om du har sådan), samt privat finansiering.

I mallen för kostnadsbudgeten finns utrymme för att fylla i personalkostnader och indirekta kostnader. Tyvärr är dessa kostnader inte stödberättigade inom de stöd som Länsstyrelsen handlägger. De gäller bara för stöd inom Leader, vilka handläggs av Jordbruksverket. Dina sökta kostnader ska ligga på investeringar och eventuellt övriga kostnader. Länsstyrelsen drar annars av de kostnader som ligger som personalkostnad eller indirekt kostnad från budgeten.

Du har rätt att ändra eller göra tillägg i ansökan fram tills Länsstyrelsen fattar beslut, eller tills vi ger dig ett stoppdatum för detta. Lägg till eller gör ändring i ansökan i Jordbruksverkets e-tjänst. Handläggaren kan inte göra tillägg eller ändra i din ansökan.

Foto: Karin Joelsson

Jordbruksverket är förvaltande myndighet för Landsbygdsprogrammet 2014-2020

2. Ladda upp och bifoga bilagor

Ladda upp fullmakt och registeringsbevis/årsmötesprotokoll som visar vem som är organisationens firmatecknare. Länsstyrelsen behöver kontrollera att det är rätt sökande för att kunna fatta beslut.

Ladda upp alla de bilagor som krävs för din ansökan. Om bilagorna inte finns med kommer vi att behöva skicka ut kompletteringsbrev vilket fördröjer handläggningstiden.

Ladda upp två jämförbara offerter eller prisuppgifter för kostnader som överstiger 50 000 kronor. Kom ihåg att ladda upp de tillstånd du behöver för din investering, eller skriv någonstans i ansökan att du inte behöver ha några tillstånd om så är fallet. Det kan vara bygglov, förprovning, dispens från strandskydd, tillstånd kopplade till servering, etc. Om bygglov sökts men ej hunnit godkännas, så vill vi se en kopia på ansökan om bygglov.

Om du söker ett projektstöd och har medfinansiering från en annan offentlig organisation ska du ladda upp ett medfinansieringsintyg och organisationens beslut om finansiering. Medfinansieringsintyget är en blankett som heter FPMB 12:4 och du hittar den i Jordbruksverkets webbutik, webbutiken.jordbruksverket.se. Den ska skrivas under av behörig firmatecknare hos finansiären.

Tänk också på att...

...det går bra att påbörja din investering när ansökan är inskickad, men innan du har fått beslut sker din investering på egen risk, det vill säga du kan bara räkna med stöd om din ansökan får bifall.

...för att en kostnad ska godkännas är det en förutsättning att både fakturadatum och betaldatum ligger efter ansökans ankomstdatum.

...det slutdatum som du anger i ansökan är ett skarpt slutdatum och du måste skicka in ansökan om slututbetalning senast detta datum. Du kan ansöka om att förlänga din investeringstid, men en sådan ansökan måste komma in före slutdatum. En ansökan om slututbetalning som kommer in för sent kommer att få 50 procents avdrag fram till och med 14 dagars försening. Från och med den 15:e dagen avvisas ansökan.

...om du har fått ett journalnummer från Länsstyrelsen, skriv det på alla handlingar och meddelanden till oss i fortsättningen.

Vi vill tacka er som haft fältkontroll i år för ett gott bemötande!

Foto: Ylva Berry

Utbetalning av jordbrukarstöd

Första utbetalningarna gjorda

Tidigare i höst tog Länsstyrelsen beslut om de första utbetalningarna för stödåret 2016. I oktober beslutades om delutbetalning av miljöersättning från förra programperioden, kompensationsstöd, ersättning för ekologisk produktion och omställning till ekologisk produktion.

Även delar av miljöersättning för vallodling (85 procent), delutbetalning om 70 procent av gårdsstöd, förgröningsstöd, stödet till unga jordbrukare och nötkreatursstödet har vi beslutat om. Vi har beslutat om delutbetalning av gårdsstödet för cirka 92 procent av länets lantbrukare och fortsätter att fatta beslut om utbetalningar löpande tills alla som ska ha fått sina pengar.

Slututbetalningar dröjer

Det som återstår att betala från stödåret 2015 är slututbetalning av miljöersättningarna i den nya programperioden. Vi planerar att börja med dessa utbetalningar under första halvåret 2017.

Förseningarna beror enligt Jordbruksverket på att arbetet med utvecklingen av de nya IT-systemen, stödets utformningar och åtagandeplaner är stora utmaningar som tar mer tid i anspråk än förväntat.

Läs mer om detta på:
<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/stod/jordbrukarstod/utbetalningsplan>

Karin Vela

Tvårvillkorsavdrag

Har du haft en kontroll som visar att du inte följt de tvårvillkor som du måste följa så ska Länsstyrelsen i vissa fall göra ett tvårvillkorsavdrag på dina utbetalningar för stöd. Dessa avdrag kommer inte att kunna göras förrän senare. Det gäller både för dem som haft kontroll 2015 och 2016.

Jordbruksverket är förvaltande myndighet för Landsbygdsprogrammet 2014-2020

Inget lösenord till SAM Internet 2017

För att söka stöd måste du använda SAM Internet och nästa år försvinner möjligheten att logga in i SAM Internet med lösenord. Då är det e-legitimation som gäller för den som ska göra sin SAM-ansökan. Enklast är det att använda Mobilt BankID eftersom man då kan göra ansökan på en annan dator än sin egen. När man loggar in med e-legitimation kan man även se information om det egna företaget som finns på Mina sidor.

Fakta om e-legitimation

En e-legitimation är en elektronisk legitimation som du kan använda för att logga in i tjänster på internet och för att skriva under något på internet. E-legitimation visar vem du är och den motsvarar ett ID-kort eller körkort. När du använder din e-legitimation för att skriva under något på internet motsvarar det ens underskrift på papper. Du skaffar din e-legitimation hos din bank eller hos Telia. De flesta banker kallar e-legitimationen för BankID.

Det här är Mobilt BankID

Mobilt BankID är en e-legitimation som du kan ha i din mobiltelefon eller på din surfplatta. Den kan du använda för att logga in i SAM Internet, observera dock att det däremot inte fungerar att använda SAM Internet direkt i mobiltelefonen eller på surfplattan. med Mobilt BankID kan du göra din SAM-ansökan på vilken dator som helst. Om du däremot har en vanlig e-legitimation finns den på den dator du har laddat ner den till och det är bara på den datorn du kan använda den.

Karin Vela

SAM Internet öppnar för ansökan den 22 februari 2017. Jordbruksverket kommer inom kort fatta beslut om vilken som blir sista ansökningsdag.

Arbetet med åtagandeplaner för betesmarker och slätterängar går enligt plan

Även under 2016 har Länsstyrelsen fått in många ansökningar om särskild skötsel och därmed många åtagandeplaner att fastställa. Arbetet går enligt plan och förväntas vara klart innan årets slut. När din åtagandeplan är färdig går den att se i SAM Internet.

Hitta din kompetensutveckling

Landsbygdsprogrammet för 2014-2020 är nu i full gång. På Länsstyrelsen har vi under året startat flera projekt med kompetensutveckling och rådgivning till lantbrukare, trädgårdsföretagare och övriga landsbygdsföretagare i länet, utifrån de medel som vi tilldelats.

Annonsering

Utöver annonserna på dessa sidor annonseras alla aktiviteter med specifika datum i kalendern på Länsstyrelsens webbplats. Du finner den på sidan för Kompetensutveckling, under Landsbygdsutveckling i listan till vänster på sidan för Lantbruk och landsbygd på www.lansstyrelsen.se/stockholm. Du kan även gå direkt via listan på Länsstyrelsens alla aktiviteter, längst ner och till höger på förstasidan.

Framöver kommer vi att lägga en del information i Jordbruksverkets system PING PONG som även används för administration av behörighetskurser inom Greppa Näringen.

Det elektroniska nyhetsbrevet Landsbygd i Centrum är ett annat sätt att hitta aktuell kompetensutveckling. Det är enkelt att teckna prenumeration via www.lansstyrelsen.se/stockholm/lic.

Aktiviteter

I dagsläget erbjuder vi kompetensutveckling inom Greppa Näringen och ekologisk produktion av nötkött och mjölk samt får- och grisproduktion. Från början av 2017 hoppas vi även kunna erbjuda rådgivning för att stimulera diversifiering för nya jobb utanför lantbruks- och trädgårdssektorn.

Frågor eller önskemål?

Har du frågor eller specifika önskemål är du välkommen att kontakta Mette Kjöbek Petersen på 010-223 14 08.

Verksamt.se för dig i Stockholms län

På Verksamt.se samlar offentliga och icke kommersiella aktörer allt om stöd för dig som driver eller funderar på att starta företag.

Nu finns en regional sida för Stockholms län, verksamt.se/stockholm. Den är framtagen av Länsstyrelsen i Stockholms län tillsammans med Tillväxtverket och lanserades den 10 november 2016.

Här kan du ta direktkontakt med rådgivare utifrån dina specifika behov och genom sidans kalendarium får du en överblick över relevanta aktiviteter som genomförs i länet.

verksamt.se/stockholm

Aktiviteter ingår i Landsbygdsprogrammet 2014-2020, som finansieras av EU och svenska staten

Länsstyrelsen
Stockholm

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Är du intresserad av rådgivning inom Greppa Näringen?

Du kan få rådgivning inom Greppa Näringen om du har 25 djurenheter och/eller 50 hektar jordbruksmark. Anmälningsblankett och mer information om vilket rådgivningsföretag som gör vilken modul hittar du på Länsstyrelsens webbplats, <http://www.lansstyrelsen.se/Stockholm/Sv/lantbruk-och-landsbygd/Radgivning-kurser/Greppa-Naringen/Pages/default.aspx>

Det är möjligt för alla att anmäla sig som IT-medlem till Greppa Näringen på www.greppa.nu. Då får man tillgång till mycket information och bra tips.

Har du frågor kan du kontakta Cecilia Norén på Länsstyrelsen, 010-223 14 84, cecilia.noren@lansstyrelsen.se

Kontaktuppgifter till rådgivningsföretag

Associera Lantbruksrådgivning, Wijnand Koker 08-551 507 41
wijnand.koker@telia.com

HS Konsult AB Gunnar Hadders 018-56 04 12
gunnar.hadders@hushallningsallskapet.se

Växa Sverige Cecilia Palmén 010-471 07 83
Cecilia.palmen@vaxa.se

Erika Västgöte Dreber Erika Dreber 0767-63 38 50
info@osterby.se

Grön Kompetens AB Torbjörn Hansson 040-46 16 82
torbjorn.hansson@gronkompetens.se

Silvbergs Miljöteknik AB Kersti Linderholm 070-751 17 13
kersti.linderholm@silvberg.se

Rådgivning för diversifiering och nya jobb på landsbygden

Diversifiering till nya verksamhetsgrenar är ett sätt för lantbruksföretag och andra företag på landsbygden att ta tillvara landsbygdens resurser för att sprida riskerna och skapa fler inkomstkällor och nya arbetstillfällen.

Länsstyrelsen har som mål att innan årsskiftet teckna avtal om rådgivningar inom detta område. Rådgivningarna kommer att rikta sig till dig som vill satsa inom besöksnäring, socialt företagande, hästverksamhet eller nya samverkansformer inom landsbygdsföretagandet.

När avtal med rådgivare är klara kommer mer information på Länsstyrelsens webbplats, under Lantbruk och landsbygd, Kompetensutveckling. Vi kommer även skicka ut detaljerad information om rådgivningen som elektroniskt nyhetsbrev, som du lätt kan prenumerera på via samma sida.

Kontakta Sofia Sollén Norrlin, sofia.sollen.norrlin@lansstyrelsen.se, om du är intresserad av denna affärsrådgivning, eller har specifika önskemål om annan liknande rådgivning för diversifiering mot ny verksamhet i ditt företag.

Smakrik och blomstrande besöksnäring

Under namnet "Smakrik och blomstrande besöksnäring" ordnar vi kurser, företagsbesök och rådgivning för besöksföretag på landsbygden i Stockholms, Uppsala, Västmanlands, Örebro och Södermanlands län.

Du som har ett boende, servering, gårdsbutik, aktiviteter för besökarna eller annan besöksverksamhet på landsbygden är målgrupp. Även du som tänker starta verksamhet är självklart välkommen. Anmäl dig till nyhetsbrevet och få information om vilka aktiviteter vi ordnar!

Nyhetsbrevet hittar du här: <http://www.lansstyrelsen.se/Vastmanland/Sv/lantbruk-och-landsbygd/Radgivning-kurser/smakrik-och-blomstrande-besoksnaring/tradgard-som-tillgang/Pages/nyhetsbrev-om-tradgard.aspx>

Rådgivning för besöksnäringen

Inom kort planerar vi att erbjuda rådgivningstjänster inom satsningen "Smakrik och blomstrande besöksnäring". Rådgivningen omfattar ämnesområden såsom trädgårdsdesign, matlagning, storytelling och tillgänglig besöksverksamhet. Vi kommer att erbjuda besöksföretag på landsbygden i Stockholms, Uppsala, Västmanlands, Örebro och Södermanlands län att ta del av rådgivningen.

Håll utkik efter mer information om detta på projektets webbplats:

<http://www.lansstyrelsen.se/Vastmanland/Sv/lantbruk-och-landsbygd/Radgivning-kurser/smakrik-och-blomstrande-besoksnaring/Pages/default.aspx>

Aktivitetserna ingår i Landsbygdsprogrammet 2014–2020, som finansieras av EU och svenska staten

Restaurering av äng eller hage?

Vi hoppas under året kunna erbjuda rådgivning till dig som går i restaureringstankar. Var finns värdena? Var ska man börja? Vad ska vara kvar och vad ska tas bort?

Anmäl intresse för rådgivning så snart som möjligt genom att kontakta Hanna Williamsson, 010–223 16 26 eller hanna.williamsson@lansstyrelsen.se. Observera att vi inte kan lova ett besök till alla som anmäler intresse.

Rådgivning inom ekologisk produktion av frukt, bär, grönsaker, potatis eller fjäderfä

Länsstyrelsen fortsätter, efter dröjsmål på grund av sjukskrivningar, att se över möjligheterna att erbjuda rådgivning inom ekologisk produktion av frukt, bär, grönsaker och potatis. Har du behov av sådan rådgivning för att starta, lägga om eller utöka befintlig produktion?

Anmäl ditt intresse redan nu till Mette Kjøbek Petersen, 010–223 14 08 eller mette.kjobekpetersen@lansstyrelsen.se

Öka mångfalden med Förgröningsstödet!

Använd de ekologiska fokusarealerna (EFA) för fler ekosystemtjänster på din gård!

Vi tar tillsammans med dig fram en flerårig plan för din gård. Rådgivningen ser till att du undviker problem med stödreglerna. Pris 2000 kr ex. moms vilket motsvarar 30 % av totala kostnaden, resten finansieras genom Landsbygdsprogrammet 2014–2020.

Mer info och intresseanmälan:

Petter Haldén: 070–338 55 58 petter.halden@hushallningssallskapet.se
Sören Eriksson: 070–746 25 88 soren.eriksson@hushallningssallskapet.se
Frida Hedin: 0727–41 94 14 frida.hedin@hushallningssallskapet.se

Foto: Petter Haldén

Rådgivning inom ekologisk gris- eller lammproduktion

- Har du gris- eller lammproduktion och funderar på att ställa om till ekologisk produktion?
- Har du en befintlig ekologisk produktion och vill göra större förändringar?

Då kan du som är verksam inom Stockholms län få kostnadsfri enskild rådgivning. Antalet rådgivningar är begränsade, "först till kvarn" gäller...

Kontakta någon av rådgivarna på HS konsult:

Gris: Maria Ivarsson Schartau 070–301 58 08
Lamm: Mia Lindkvist 070–648 19 41
Victoria Thuillier 070–236 25 45

Foto: Hanna Williamsson

Rådgivning inom ekologisk nötkötts- eller mjölkproduktion

Växa Sverige erbjuder kostnadsfri ekologisk rådgivning inom mjölk- och nötköttsproduktion på uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholms län. Rådgivningen riktar sig till mjölk- och nötköttsproducenter som planerar att ställa om till ekologisk produktion och till de som redan har ställt om.

Antalet rådgivningar är begränsade, "först till kvarn" gäller...

Ta kontakt med någon av produktionsrådgivarna på Växa Sverige:

Emelie Ugglå, 010–471 01 31
Ingrid Andersson, 010–471 01 33

Foto: Paulina Liljander

Aktivitetserna ingår i Landsbygdsprogrammet 2014–2020, som finansieras av EU och svenska staten

Du vet väl att du kan få landsbygdsnyheter per e-post?

Länsstyrelsens elektroniska nyhetsbrev Landsbygd i Centrum, e-LiC, ger dig tidningen i digital form. Förutom tidningen får du också nyheter och inbjudningar till kompetensutveckling inom landsbygds- och lantbruksrelevanta frågor, direkt till din e-post.

Vill du ha det elektroniska nyhetsbrevet tecknar du enkelt en prenumeration via Länsstyrelsens webbplats, www.lansstyrelsen.se/stockholm/lic.

Kontaktpersoner på avdelningen för landsbygd

Geber Ulrika Landsbygdsdirektör, ansvarig utgivare av Landsbygd i Centrum 010-223 13 29

Enheten för lantbruk och livsmedel

Appeltoft Viveka Enhetschef 010-223 12 20
Tykesson Johannes Samordnare Kontroll 010-223 16 06
Vela Karin Samordnare SAM-handläggning 010-223 16 70

Enheten för landsbygdsutveckling

Hedberg Anna Enhetschef 010-223 12 86
Andersson Henrik C Länsfiskekonsulent, samordnare Fiske- och skärgårdsfrågor 010-223 12 13
Kjöbek Petersen Mette Samordnare Kompetensutveckling 010-223 14 08
Larsson Anders C Samordnare Landsbygdsprogrammet 010-223 14 21

Enheten för djurskydd

Johansson Joakim Enhetschef 010-223 12 99
Johansson Andreas Samordnare 010-223 13 86
Dartgard Marie Samordnare 010-223 13 83

Postadress:

Länsstyrelsen i Stockholms län
Box 22067
104 22 Stockholm

Besöksadress:

Regeringsgatan 66

E-postadress:

stockholm@lansstyrelsen.se

Webbplats:

www.lansstyrelsen.se/stockholm

Telefon, växel: 010-223 10 00

Redaktion: Ulrika Geber,
Mette Kjöbek Petersen, Sofia
Sollén Norrlin.

Tryckeri: AJ E-Print AB